

مرکز تحقیقات استراتژیک

معاونت پژوهش‌های بین‌الملل

گزارش

مرداد ۱۳۹۶

شانی هرمزی
مرکز تحقیقات استراتژیک

چگونه آشفتگی سیاسی داخلی در آمریکا می‌تواند بر ایران تاثیر گذارد؟

دولت ترامپ از ابتدای آغاز به کار با مجموعه‌ای از آشفتگی‌ها و بحران‌های سیاسی داخلی و عزل و نصب‌های پی‌درپی درگیر بوده است. پرسش اصلی آن است که چگونه این آشفتگی‌ها و عزل و نصب‌ها می‌تواند بر سیاست خارجی آمریکا در قبال ایران تاثیرگذار باشد؟ برای پاسخ‌گویی به این پرسش لازم است تا سطوح مرتبط از منظر تحولات در حال وقوع و پیامدهای احتمالی آن برای ایران مورد بررسی قرار گیرد:

الف) سطح شورای امنیت ملی (NSC)

شورای امنیت ملی و شخص مشاور امنیت ملی رییس جمهور هسته اصلی طراحی و پیشبرد سیاست خارجی آمریکا را شکل می‌دهد. ژنرال مک مستر، مشاور امنیت ملی رئیس جمهور ترامپ، برجام را توافقی بد می‌داند اما همچون رکس تیلرسون وزیر خارجه و جیمز متیس وزیر دفاع مخالف اعلام عدم پایبندی هسته‌ای ایران است. در حال حاضر تیمی در زیر مجموعه شورای امنیت ملی مشغول بازنگری سیاست ایران است که قرار است تا کار خود را تا آخر تابستان به پایان برساند. هرچند از محتوای این سیاست تاکنون چیزی منتشر نشده است اما اخبار و اظهارات غیررسمی حکایت از آن دارد که نقشه راهی برای مقابله با ایران بدون نقض برجام در حال طراحی است. تمرکز این سیاست بر سطح منطقه‌ای و به عبارتی "تهدیدات منطقه‌ای" ایران است. این بازنگری به دنبال گسترش مقابله با ایران در جبهه‌هایی چون سوریه، عراق، لبنان و یمن است و اگر تا آن زمان برجامی هم باقی مانده باشد حکم ابزار فشار برای جبهه‌های یاد شده را خواهد داشت. مایک پمپئو، رکس تیلرسون و مک مستر (رییس سیا، وزیر خارجه و مشاور امنیت ملی آمریکا) همگی توافق دارند که "تهدیدات منطقه‌ای" ایران الویت نزدیک-مدت است.

اما شورای امنیت ملی دچار دعوای داخلی و عزل و نصب‌های گسترده شده است چنانکه برخی از آن به خانه تکانی شورا از وفاداران به ترامپ تعبیر می‌کنند. در این جابجایی‌ها تعدادی از افراد شاخص ضد ایرانی

نیز برکنار یا به حاشیه رانده شده‌اند. از جمله درک هاروی (مدیر ارشد امور خاورمیانه)، عزرا کوهن واتنیک (مدیر ارشد دایره اطلاعات)، ریچ هیگینز (مدیر برنامه‌ریزی استراتژیک) که همگی از چهره‌های ضد ایرانی هستند. گفته می‌شود که درک هاروی، که مورد انتقاد وزیر دفاع جمیز متیس نیز بوده است، پیش از برکناری طرحی را برای چگونگی خروج از برجام تهیه کرده بود و کوهن واتنیک از پیشتازان حامی به اصطلاح تغییر رژیم در ایران حتی به دنبال قبول مسئولیت پیاده سازی عملیات پنهان خارج از چارچوب سیا بوده است. از آنجا که مک مستر برخی چهره‌های ضد ایرانی را (به دلایل دعوای داخلی) کنار گذاشته است شاید چشم انداز معتدل تری در خروجی تدوین "سیاست جامع" در قبال ایران قابل تصور باشد اما به نظر این یک خوشبینی زود هنگام است. در واقع نمایش قدرت و تصفیه مک مستر منجر به تحریک و فعال شدن حلقه استیو بنن، استراتژیست ارشد کاخ سفید و از طرفداران به اصطلاح تغییر رژیم ایران^۱، و شروع موج تخریبی علیه مک مستر به اتهام معکوس سازی سیاست خارجی ترامپ شده است. وی از سوی برخی تندروها در آمریکا همچون جان بولتون و همچنین طرفداران اسرائیل مورد نقد قرار دارد چراکه نه آنطور که انتظار می‌رود از اسرائیل جانب داری می‌کند و نه به اندازه کافی با ایران ضدیت نشان می‌دهد. این مخالفت‌ها تا آنجا پیش رفته است که زمزمه برکناری خود مک مستر هر روز بلندتر می‌شود. از سوی دیگر این اتهام علیه استیو بنن وجود دارد که وی چهره پشت پرده درز اطلاعات از کاخ سفید است و از این رو موقعیت شغلی خود وی نیز در خطر است.

در نهایت باید گفت که اگر ترکیب فعلی شورای امنیت ملی و شخص ژنرال مک مستر تغییر نکنند این نهاد تا اندازه‌ای نقش وزنه معتدل کننده سیاست خارجی ترامپ را ایفا می‌کند اما چنانچه جناح مخالف و طرفداران استیو بنن دست بالاتر را در منازعات داخلی پیدا کنند کفه ترازو به سمت سیاست‌های تهاجمی‌تر علیه ایران سنگینی خواهد کرد.

(ب) سطح آژانس اطلاعات مرکزی (CIA)

فضای سیا در زمان رییس‌جمهور ترامپ بیش از هر زمان دیگری سیاسی شده است. کاخ سفید فشار زیادی به سیا وارد می‌کند تا رویکرد تهاجمی‌تری در خارج از مرزها داشته باشد. اما مشکل از آنجا ناشی می‌شود که این فشار در حالی از سوی کاخ سفید اعمال می‌شود که هیچ راهبرد مشخصی تعریف و ارائه نمی‌شود. این وضعیت در کنار شخصیت ریسک پذیر مایک پمپئو، رئیس سیا، با نگاهی تند علیه ایران و کره شمالی می‌تواند درجه پیش بینی ناپذیری را افزایش دهد.

شواهد تاریخی نشان می‌دهد که وقتی رهبران و رییس‌جمهوران خواهان پیروزی ولی فاقد راهبرد هستند برون داد آن یا "جنگ اعلام نشده"^۲ و یا "عملیات پنهان"^۳ برای براندازی رژیم است.^۴

با توجه به پیامدهای پیش‌بینی‌ناپذیر جنگی تازه در منطقه از یک سو و انتصابات انجام شده از جمله انتصاب چهره ضد ایرانی مایکل داندره برای میز ایران در سیا از سوی دیگر، احتمال افزایش موج تازه‌ای از عملیات‌های پنهان با هدف بی‌ثبات‌سازی داخلی بیشتر شده است.

ج) سطح کنگره و کابینه

از میان بحران‌های داخلی بوجود آمده در دوره ریاست جمهوری ترامپ، بحران روسیه و سوال بر سر دخالت کرملین در انتخابات ریاست جمهوری اخیر آمریکا بیشترین توجه و انرژی نیروهای سیاسی داخلی را به خود معطوف کرده است. کنگره نیز خارج از این گود نمانده و برای اینکه اقدامی تنبیهی علیه دخالت روسیه انجام دهد و رییس جمهور را نیز وادار به همراهی کند، تحریم‌های روسیه را به ایران و کره شمالی پیوند زدند، اقدامی که عملاً زمینه تزلزل برجام و تحریک ترامپ به شدت عمل بیشتر علیه ایران را فراهم کرد. بنابراین، دموکرات‌هایی که در زمان مذاکرات توافق هسته‌ای از آن دفاع می‌کردند و اکنون نیز از برجام حمایت می‌کنند عملاً در فضای ضد روسی و مقابله با ترامپ چنان سرگرم شده‌اند که حساسیت کمتری نسبت به حفظ میراث دولت گذشته در خصوص ایران نشان می‌دهند. استمرار این فضا و چالش کنگره و بویژه دموکرات‌ها با دولت ترامپ عملاً زمینه تضعیف برجام و اعمال سیاست‌های خصمانه‌تر علیه ایران را بیشتر فراهم می‌کند.

در خصوص وزارت خارجه و دفاع نیز میان رئیس جمهور و وزرا اختلافات آشکاری وجود دارد. اظهارات متناقض وزیران خارجه و دفاع با رئیس جمهور در موارد مختلف از جمله ایران متعدد و در مواردی کلیدی بوده است. نقطه عطف این اختلاف بر سر اعلام پایبندی یا عدم پایبندی ایران به برجام بوده است که در نهایت منجر به تصمیم ترامپ مبنی بر تعیین کمیته‌ای خارج از وزارت خارجه برای اعلام نهایی عدم پایبندی ایران شد. علاوه بر این ترامپ قصد دارد تا ۳۰ درصد از بودجه وزارت خارجه را کاهش دهد و این امر به معنای آن است که تغییرات بیشتری در این وزارتخانه رخ خواهد داد که در انجام وظایف سنتی آن بی‌تاثیر نخواهد بود. استمرار این مسیر ممکن است منجر به قدرت‌گیری بیشتر ترامپ و فاصله گرفتن

وزارت خارجه و دفاع از انجام مسئولیت‌های سنتی خود شود. عبارت دیگر ترامپ به این نتیجه برسد که برای موفقیت باید کنترل سیاست خارجی و امنیت ملی را بیشتر در دست گیرد. هرچند سناریوی متقابل یعنی حرکت سایر نهادها از جمله کنگره به سمت مهار ترامپ نیز تقریباً به همان اندازه محتمل است.

نکاتی برای ایران

- معمولاً آشفتگی‌های داخلی برای بازیگران خارجی ترجمه به ضعف می‌شود اما با توجه به مسائل ذکر شده و همچنین ویژگی‌های شخصیتی ترامپ، آشفتگی‌های داخلی آمریکا برای ایران بیشتر از "ضعف" معنای "ریسک" را دارد.
- در مجموع آشفتگی‌های سیاسی آمریکا از اعتبار آمریکا در جهان کاسته است و بنابراین احتمال اجماع سازی علیه ایران در سطح بین‌المللی بر سر برجام بسیار پایین است. این امر دولت ترامپ و چهره‌های ضد ایرانی در ساختار سیاسی آمریکا را به سمت تمرکز بیشتر بر سیاست‌های "بی ثبات‌سازی داخلی" و "مهار منطقه‌ای" ایران سوق خواهد داد.
- با توجه به اعلام علنی ترامپ مبنی بر قصد اعلام عدم پایبندی ایران به برجام، بدون استناد به شواهد و مدارک، از یک سو و خروج آمریکا از معاهده تغییرات اقلیمی پاریس و بی توجهی به تعهدات بین‌المللی، ایران نیازمند تمرکز "گفتمانی موازی" است. به عبارت دیگر گفتمان "بدعهدی آمریکا در برجام" همواره در کنار بدعهدی آمریکا در سایر مذاکرات و توافقات بین‌المللی که در حال حاضر نارضایتی جمعی را به همراه دارد طرح شود. این امر منجر به غلبه گفتمانی بر رقیب و اعتبارسازی برای ایران خواهد شد.

---

¹ ژنرال مک مستر نقش پررنگی در بیرون رانده شدن استیو بنن از بدنه شورای امنیت ملی آمریکا داشته است. خصومت استیو بنن با ژنرال مک مستر با انتصاب اخیر ژنرال جان کلی، از حامیان مک مستر، بعنوان ریس ستاد کارکنان کاخ سفید (مافوق استیو بنن) پیچیده‌تر شده است.

² Undeclared war

³ Covert operation

⁴ David Ignatius, "The CIA is entering a danger zone. There is the map", The Washington Post, July 25, 2017.